

Historický materialismus ve slavné pasáži Marxovy Předmluvy ke Kritice politické ekonomie (1859)

(Marx, Karel – Engels, Bedřich: Vybrané spisy. Praha 1954, s. 372-373.)

Ve společenské výrobě svého života vstupují lidé do určitých, nutných, na své vůli nezávislých vztahů, výrobních poměrů, které odpovídají určitému vývojovému stupni jejich materiálních výrobních sil. Souhrn všech těchto výrobních vztahů tvoří hospodářskou strukturu společnosti, reálnou základnu, na níž se zvedá právní a politická nadstavba a které odpovídají určité formy společenského vědomí. Způsob výroby materiálního života podmiňuje sociální, politický a duchovní životní proces vůbec. Bytí lidí není určováno jejich vědomím, nýbrž naopak, jejich vědomí je určováno jejich společenským bytím. Na jistém stupni svého vývoje se materiální výrobní síly společnosti dostávají do rozporu s existujícími výrobními vztahy nebo – což je jen právní výraz toho – s vlastnickými vztahy, v jejichž rámci se dosud pohybovaly. Z forem vývoje výrobních sil se tyto vztahy proměňují v jejich pouta. Nastává pak epocha sociální revoluce. Se změnou hospodářské základny dochází pomaleji nebo rychleji k převratu celé ohromné nadstavby. Zkoumáme-li takové převraty, musíme vždy rozlišovat mezi materiálním převratem v hospodářských výrobních podmínkách, jež lze přírodovědecky přesně zjistit, a mezi právními, politickými, náboženskými, uměleckými nebo filosofickými, zkrátka ideologickými formami, v nichž si lidé tento konflikt uvědomují a jej vybojovávají. Jako neposuzujeme jednotlivce podle toho, co si sám o sobě myslí, právě tak nemůžeme takovou epochu převratu posuzovat podle jejího vědomí, nýbrž naopak toto vědomí musíme vysvětlovat z rozporů materiálního života, z existujícího konfliktu mezi společenskými výrobními silami a výrobními vztahy. Společenská formace nikdy nezaniká dříve, dokud se nerozvinuly všechny výrobní vztahy, jimž poskytuje dost prostoru, a nové, vyšší výrobní vztahy nikdy nenastupují dříve, dokud se materiální podmínky jejich existence nevylihly v lůně staré společnosti samé. Proto si lidstvo ukládá vždy jen takové úkoly, které může vyřešit, neboť při přesnějším zkoumání se vždy ukáže, že úkol sám vzniká tam, kde jsou materiální podmínky jeho řešení již dány nebo kde jsou alespoň v procesu vzniku. Zhruba je možno označit asiatský, antický, feudální a moderní buržoasní výrobní způsob za progresivní epochy ekonomické společenské formace. Buržoasní výrobní vztahy jsou poslední antagonistickou formou společenského výrobního procesu, antagonistickou nikoli ve smyslu individuálního antagonismu, nýbrž ve smyslu antagonismu vyrůstajícího ze společenských životních podmínek jednotlivců; avšak výrobní síly vyvíjející se v lůně buržoasní společnosti vytvářejí zároveň materiální podmínky k řešení tohoto antagonismu. Touto společenskou formací se tedy uzavírá úvodní kapitola dějin lidské společnosti.